

ARAMAIO. BIZKAIERA

Aramaio, 1995-04-01

Gotzon Garate

Egun on, Aramaioko jaun-andereok:

Jauregiren merituak gogora ekartzeko bildu gara gaur hemen. Jauregi Aramaiokoa zen. Eta hain zuzen ere, Aramaio Euskal Herri osoan badu toki berezi bat.

Hasteko, Araba osoan Aramaio da euskaraz egiten den herri bakarra. Nik bihotzez zorionak ematen dizkizuet. Zuek zintzo eutsi diozute gurasoengandik hartu dugun hizkuntzari.

Euskara da, inongo dudarik gabe, Europako hizkuntzarik zaharrena. Gu, euskaldunok, gara benetan lehengo europarrak. Beste europarrak geroago etorri dira.

Orain dela gutxi, *Time*-k, New Yorko aldizkari, errebista famatuak, hauxe esaten zuen: Cro-magnonak euskaldunen arbasoak ziren. Euskaldunak Cro-magnonen ondorengoak dira. Harrigarria da —esaten du *Time*— euskaldunen hizkuntza. Ez du beste hizkuntzekin harremanik.

Gure arbasoak orain 15.000 edo 20.000 urte bizi ziren Europan eta Euskal Herrian. Zuek, Aramaioko euskaldunok, zintzo eutsi diozue zeuen euskalduntasunari.

Hizkuntza da herriaren ezaugarri nagusia. Euskal Herria euskarari gabe ez da Euskal Herria. Erdara nagusitu ezkerro Euskal Herrian Erdal Herri bihurko litzateke.

Eta baduzue harrotzeko beste motibu bat. Ni 28 urtean nabil zazpi probintzietako baserrietan, euskara aztertzen, esakerak eta errefrauak biltzen.

Eta egiaz egiazki esango dizuet. Niretzat, egungo egunean, zazpi probintzietatik euskararik onena Aramaio inguruetan egiten da. Hau da, Aramaion, Mondragoien, Aretxabaletan, Oñatin, Eskoriatza eskualdeetan.

Ez dizuet hau esan lotxingatzeko, zuriketari egiteko. Aramaio eta inguruetako euskara ez da goxoa belarrirako. Goierriko, Tolosako eta Nafarroako euskara belarrirako askoz goxoagoa da.

Zertan da, orduan, ona Aramaio inguruko euskara?

Egituran, estrukturatan. Aramaiok euskara azal latza du baina beste dena ona. Aramaioko euskara neskatila osasuntsu bat bezala da. Azala ez du horren fina, baina burua, bihotza, birikiak, urdaila, den dena ona.

Gaurko egunean, egiturari dagokionez, bizkaiera da euskararik aberatsena. Behar bada, Euskal Herriaren muturrean dagoelako. Aramaioko euskara bizkaiera da eta baditu molde batzuk Bizkaiko beste eskualdeetan galdu direnak. Beraz, Aramaioko euskara ona da oso.

Bizkaierak gipuzkerak baiño askoz hobeto bereizten ditu:

-a organikoa, familiaren alor semantikoa (*anaia* eta *neba* bereizten ditu).

Erreflexiboak (*neure*, *zeure*...), intensiboak (*neu*, *zeu*...), erakusleak (hemengo adiskide *maiteok*, hango adiskide *maiteak*), konpletibak *-na/-la* (etorri *dana* badaki/etorri *dala* esan dau), eta *-la/-nik* (etorri *dala* usten dot/Ez dot usten etorri *danik*).

Konjuntzioak oso ederki ipintzen dira bizkaieraz azkenean: “Nik ori ekarri *arren*”, “Nik esan neutsan *baña*”, “Nik esan neutsan *barren!*” (= bai *arren*). “*Nahiz* ori ekarri” askoz erdaldunago da.

Bizkaieraz oso ondo bereizten dira *nor* eta *zein*, *iñor/beste*. *Iñor besteak orokorki* da. *Beste* jazargoan erabiltzen da: “Ori *iñoren* lepotik bizitzeko ona!”. “Batzuk onak dira, *besteak* txarrak”.

Oso diferente dira bizkaieraz “Etxe *baten* egon naz” eta “Etxe *batean* ondo eta *bestean* txarto dagoz”.

Bizkaieraz biziki ongi bereizten dira *bere/bera(re)n*. “Amak *bere* umia maite dau. *Bera(re)n* aitzak ez. Latinez ere orrela: “Mater filium *suum* amat; *illius* soror non amat eum”.

* * *

Eta zer du Aramaio inguruko euskarak beste tokietako bizkaierak, Marikiñakoak, adibidez, ez dauana?

Etengabe erabiltzen dituzuen aditz-sustantibo moldeak:

“*Adiketari* dot”, “*pentsaketari* dabe”, “*zainketari* dogu”, “*ifinitzu* esnea *beroketari*”, “*ondo geldiketari*”, “*illunkerari*”, “*ezkondukerari*”, “*jokerari*”, “*alabetari* dozu”, “*batonbatek* bere burua *abonetari* badau”, “*asko kostetari* dau”, “*gomutetari* naz”, “*preguntien* joaten da *Erromara*” eta orreen antzeko moldeak sustantibo moldeak dira.

Guk “aditzen dut”, “pentsatzen dut”, “ifini zazu esnea berotzen”, “ondo gelditzearren”, “ezkontzean”, “preguntatuz” esaten dogu. Gure moldeok erro-manizatuago dira.

-*keta* sustantibo molde orreetatik guri banaka batzuk bakarrik gelditu jakuz: “Urketan da”, “orrazketan diardu” eta horren antzekoak. Ez gerundioaren ordezekoak egiteko, baina.

Aramaio, Mondragoi, Oñati inguruetako euskerak, beraz, Gipuzkoako alderdi onak, Bizkaiko molde paregabeak eta orreetaz gainera eskualde orretan bakarrik aurkitzen diren berezitasun aberasgarriak ditu.

Eutsi bada, zeuen euskara eder horri. Euskal Herri osoari mesede handia egingo diozue. Zuen euskara galduko balitz Euskal Herria galtzaile aterako litzateke.